

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић
недеља, 08 новембар 2009 13:53

(Из Архиве НСПМ-а, 21.11.2007)

Рат светова

Када се говори о Европи из времена Хладног рата, обично се истиче да је то био потпуно поларизован континент, подељен на непомирљиве идеолошке (и класне) непријатеље који су непрестано једни другима радили о глави. Сиромашнији, социјалистички исток, видео је у својим западним суседима само инструменте крупног капитала, који неће презати ни од чега да се домогну њихових економских ресурса, радне снаге и тржишта, а будући да су ови утемељени на „праведним принципима“ социјалистичког друштвеног поретка – конкурентне, капиталистичке државе виђене су као директни подривачи државног поретка и друштвених институција које су га штитиле. Богатији, капиталистички запад, са друге стране, видео је у источним земљама подјармљене народне масе под контролом свемоћних диктатора, вођених „монструозном идеологијом“ оспоравања и уништавања највећих светиња слободног друштва – демократије (власти смењиве на „слободним изборима“), приватне својине и слободног тржишта (где економски процеси нису под строгим надзором државе/партијске елите, већ се одвијају према универзалним правилима корпоративног *bellum omnium contra omnes*).

Разлика између ова два света, симболично раздвојена бетонским зидом и бодљикавном жицом између два дела послератне Немачке, била је толико велика, а међусобни анимозитет њихових владајућих елита толико изражен, да се стицао утисак да два дела континента представљају потпуно различите *цивилизације*, засноване на властитим друштвеним, политичким и филозофским начелима и насељене народима потпуно различитог културно-цивилизацијског обрасца. То се поготово чинило имајући у виду да две стране своје супарнике нису виделе као политичке такмаце, већ као непријатеље *универзалних* људских вредности, како су се оне из њиховог идеолошког склопа саме наметале.

Пад Берлинског зида и „уједињење Европе“

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић
недеља, 08 новембар 2009 13:53

А затим се десило да је Берлински зид „пао“. И мада званична, победничка, западна историографија тврди да су га срушили грађани земаља Истока свргнувши своје онемоћале деспоте, исцрпљене „светском револуцијом“ и „борбом непрестаном“ против боље мобилисане, агилније и богатије западне економије – чини се ипак да је Зид некако пао на своју источну страну. Реке Чеха, Пољака, Румуна, Украјинаца и Руса, завевши преко ноћи демократски ситем, разоривши и раскопавши бункере са своје стране границе, осетили су да баријера између Истока и Запада још увек постоји, будући да своје осиромашене и унесрећене земље нису могли да напусте, осим ако се не покажу потребним неком тамо, са друге стране. Али, да је баријера пала, било је више него очигледно, будући да су кроз њу на исток попут бујице провалиле све стихије либералног капитализма – незапосленост, пропадање и затварање фабрика, крах монетарног система, те нове елите капиталистичких олигарха које су експресном брзином за себе освајали западни стандард у својим земљама, на рачун све већег и страшнијег сиромашења народа.

После слома Источног блока, победници су прогласили свој циљ на континенту – „уједињење Европе“, означено „историјском правдом“ и „природним следом догађаја“, с обзиром на „заједнички европски дом“ и „јединствену европску културу“. Није најјасније, међутим, зашто су западни победници такав расплет видели као праведан, будући да њима, сходно њиховој реторици, ама баш ништа није ни недостајало током свих тих година Хладног рата. Они су већ имали демократију, слободу, богатство и благостање, и док је било разумљиво што су се бранили од рушилачког нагона источних непријатеља, није било најјасније зашто би они жртвовали своју слободу и своје благостање зарад источних комшија, који су, најзад, ослобођени од стега тоталитаризма, могли сами за себе да их изграде. Да ово питање није наивно сведочи и велики отпор који данас, осамнаест година касније, ширењу паневропске државе-савеза показује значајан број грађана Запада, који се осећа угроженим пре свега приливом неконкурентне радне снаге са истока, али управо и њиховом „неевропском“ културом.

За поражене, међутим, нема дилеме – „уједињење Европе“ њима доноси све оно што им је током година подељености недостајало, пре свега богатство, бољи и безбрижнији живот, али и државне институције које гарантују демократију, људска права и слободе, те слободно тржиште. Просвећеним источним владајући елитама све је јасно. Западна Европа била је у праву све оне године, Источна Европа била је дефектна и изопачена, у најмању руку. Да би могло доћи до уједињења, Исток мора себе преобликовати („преобразовати“) тако да и сам постане Запад. То, истина, не значи да треба чекати да грађани Истока постигну животни стандард грађана Запада, већ просто да западне институције, организације и корпорације могу радити на истоку без проблема, „као да су код куће“ (што се постиже „реформама“ државних система ослобођених земаља), док локално становништво мора научити да против тога „не гунђа“ (тј. научити се „толеранцији“ и јасном разграничењу шта јесу, а шта нису његова „људска права“).

Широки пут без повратка

Овај процес уподобљавања Истока Западу назива се од милоште „европске интеграције“, и занимљиво је да је он трансформисао идеолошку слику „постреакционарне“ Источне Европе учинивши је, парадоксално, сличној оној „постреволуционарној“. Реторика европеизације на Истоку необично подсећа на реторику „совјетизације“ од пре педесетак година. Сви кључни елементи су ту – револуционарни раскид са прошлошћу и поновно превредновање свих вредности, утемељење новог националног идентитета који настоји да себе превазиђе (или чак, у одређеним случајевима „земаља-парија“, попут Србије и Русије, да се попутно укине), јак мондијализам и интернационализам (сада у облику глобализације), те најзад, есхатологија утопијског друштва обиља и благостања у коме ће се уживати када се болни прелазни процеси заврше. А можда највећа сличност са некадашњим земљама социјализма и „реалне демократије“ јесте у томе што тај „прелазни период“ (од милоште „транзиција“) тежи да се отегне у бесконачност, а бољи живот који је „одмах иза ћошка“ расплињује се до апстрактног идеала.

Ипак, иако је сам циљ далек, нејасан и недефинисан, неколико следећих корака ка њему, корака толико блиских, једноставних и саморазумљивих, увек су ту. И мада обећано благостање и коначни крај мучења, стрепње и неизвесности са годинама не изгледа ништа ближе, очигледно је да кретање постоји, да се догађају крупне и значајне промене, а стара реалност бледи, губећи се у даљини. Стиче се, најзад, утисак да се назад не може, већ се мора приступити изградњи свеевропског друштва, методама које се већ намећу као очигледне, тј. разграђивањем институција старог система које спречавају безболну трансплантацију у европски организам, односно изградњом нових институција које функционишу као „адаптери“ који ће разочарани, онемоћали и безвољни друштвено-политички систем земље претендента „прикопчати“ на „европску струју“.

Атлантик као европско *mare mediterraneum*

Најзанимљивију такву институцију-катализатор свакако представља Организација северноатлантског пакта (НАТО), чије је регрутовање нових чланица из некадашњег архинепријатељског Варшавског пакта често у самим тим земљама виђено као најочигледнији и најпоузданији показатељ стварног превазилажења/померања границе која располажује цели континент. Она је занимљива пре свега зато што представља

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић
недеља, 08 новембар 2009 13:53

једну *војну* организацију, чија је улога заштите Западне Европе од црвених хорди са истока престала оног тренутка када је источна стихија изгубила полет и признала дефинитиван историјски пораз, али се она упркос томе и даље (само)намеће за изузетно важан услов потребан да се приступи заједничком европском огњишту.

Атлантски океан је тако, од залеђа Западне Европе и последње линије одбране „слободе и демократије“, постао јарак са водом испред новог Берлинског зида, који источне земље-искушеници морају ритуално да прескоче да би се иницирале у новом европском и светском поретку. Има у томе нешто више од пуких интереса САД, која у своме глобалном „рату против тероризма“ тражи нове савезнике, довољно зависне од ње и довољно очајне да су спремни представљати „топовско месо“, или макар „халачлије“ по ратиштима Трећег света – скупо и потенцијално опасно чланство у НАТОу представља доказ лојалности, демонстрацију „раскрштавања са прошлошћу“, унеколико и чин самопонижавања у коме се некадашња супарница заклиње на верност свом дојучерашњем непријатељу, ломећи самој себи дух и онемогућујући сваки повратак старој идеологији и вредностима. Наравно, овај „евроатлантски медитеран“ могуће је игнорисати, и уједињавати континент оставши са друге стране заштитног јарка, али тако се својим новим савезницима шаље јасна порука да се у ствари на неодлучну државу не може озбиљно рачунати, па се стога милионске инвестиције, потребне за голи опстанак њене економије, могу задржати „са друге стране океана“, или управити ка некој послушнијој земљи, која, ето, већ трећи пут покушава препливати јаз.

Од одбрамбеног савеза до „активне улоге у обликовању мира“

А ако се земља кандидат за присаједињење европском савезу понесе мислећи да су њени природни, привредни и људски ресурси довољни да се на континенту појави као „равноправан партнер“, пожељан у различитим комисијама, саветима и парламентима, она се тада мора суочити са старом, донекле заборављеном улогом Североатлантског пакта – он је ту да „штити безбедност и демократски поредак“ у својим чланицама. Од чега? Од читаве прегршти опасности – зависи само од чега држава-кандидат највише страхује. То може бити Русија, наизглед доброћудни див, али осведочени империјални завојевач, тиранин и агресор. Балтичке републике, Пољска и Грузија боље би било да се држе НАТОа, ако не желе (а они су више него сигурни да не желе) да поново падну у сенку кремаљских зидина.

Међутим, шта ако старе савезнице из Западне Европе Русија више не плаши? Шта ако су грађани Немачке, Британије, Француске и Шпаније склонији да виде Русе као partnere и сараднике, и не интересује их превише новостечени интегритет и суверенитет бивших

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић
недеља, 08 новембар 2009 13:53

перјаница Варшавског пакта? Нема везе, за њих су ту увек суманути непријатељи цивилизације као такве, терористичке вође са војскама бомбаша-самоубица, или диктатори са новцем и жељом да се домогну нуклеарног потенцијала. А ако неку земљу не дотиче ни ова фантомска претња, као сишла са биоскопског платна? То је на пример случај са Србијом, Хрватском и Македонијом на Балкану, односно Белорусијом и Украјином на истоку. Њих тада треба заштитити једне од других (Хрвате од Срба, Македонце од Албанаца), или, још правилније, *саме од себе*, било од друштвених превирања која могу одвести у грађански рат и цепање земље, било од уздицања нових диктатора који би уништили крхку, новоуспостављену демократију, људска права и слободе, основне стожере пуноправног пута у Европу. Најзад, када је Србија у питању, њој је потребна заштита од НАТО самог, будући да се „од њега евидентно не може бранити“, те да он „ионако већ управља њеном судбином“.

Империјално рекетирање

Једноставно, НАТО је *војни* савез, а зна се (пардон, ван Србије се зна) чему војска служи. Војска је *инструмент силе*, и она мирује када јој нешто пружа отпор. Када отпора нема, она ради оно што јој је сврха – осваја, подчињава и одржава власт у новим провинцијама-/колонијама. Од античког времена ништа се није променило, и данашњи НАТО се слабо разликује од војски краља Персије, Делског савеза или Сената и народа римског. И ове су представљале само заштиту поштених пореских обвезника од спољашње (варварске) агресије, и оне су шириле руке новим „кандидатима за чланство“, обично немоћним и/или задуженим државицама не периферији Царства, које неко друго суседно и непријатељско Царство није „придобило“ за себе. Претендентима на чланство наметани су „стандарди“ које је требало „имплементирати“, у виду „цивилизованих“ и „напредних“ закона (који су некако увек друштвени систем уподобљавали империјалном центру и интегрисали га у његов економско-државни поредак), као што су своју „лојалност“ морали да плате не само ритуалним и понижавајућим поклонима новом цару/суверену, већ и стварним ангажовањем у даљим војним походима оне исте силе која је њима донела поредак и стабилност. У том смислу префикси различитих *forces* (Ифор, Сфор, Еуфор) које су се смењивале на задатку „гарантовања мира и безбедности“ у послератној БиХ у ствари само указују на фазе по којим је још Римска империја подчињавала периферне провинције својој власти – имплементација, стабилизација, интеграција.

Принцип се своди на класичан мафијашки „рекет“. Прво група битанги постане јача од свих осталих битанги у крају. Затим она почне да обилази локалне предузетнике и „наплаћује“ своју мучно стечену надмоћ, штитећи ове од оних других, поражених, или било којих других који би евентуално могли да се појаве. А ако се неко не осети

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић

недеља, 08 новембар 2009 13:53

угроженим од такве хипотетичке претње, ови му развале локал, показујући да су у крајњој инстанци *они* ти од којих је потребна заштита. Или како другачије протумачити чињеницу да САД сваке године „продају“ једном Сингапуру, за чију се безбедност старају, милионе долара оружја, које никада неће напустити „Локидова“ складишта, будући да у Сингапуру за толико оружја уопште нема места? И ко је данас, поред САД, способан да угрози безбедност Сингапура? Нико. Амерички оружари зато не морају ни да производе оружје – сингапурски „харач“ може се просто протумачити као „претплата на физичку заштиту“, или прозаичније, као обични рекет. Слична је ситуација и у Србији, у којој је званично НАТО „гарант мира, стабилности и безбедности“, иако је сав војно релевантни „немир, нестабилност и небезбедност“ у ствари последица директног војног ангажовања овог савеза у овој земљи и, зашто да не, окупације једног дела њене територије. Не, наравно да то не може бити окупација, када су у питању наши осведочени „пријатељи“, најзад и организација ка чијем чланству здушно стремимо. Али да ли би их ми сматрали пријатељима да нас нису прво онако темељно избомбардовали, што војно, што политички уништивши нашу војску која би требало да обавља посао за који су се наметнули? И да ли бисмо толико стремили њиховом окриљу, да они нису већ посадили своје војне базе у наше окриље?

Ситно коло до кола, чуло се до Брисела

Шта нам на крају ова прича о НАТОу говори о паду Берлинског зида и „уједињењу Европе“? Један од највеличанственијих потеза у западној хладноратовској стратегији било је то што су обе стране у конфликту успели да убеди да је Зид ту да спречи грађане Истока да изађу и похрле цивилизованим, западним вредностима у наручје. Овакво тумачење консеквентно је следило из виђења Истока као места темељног недостатка слободе и људских права, својеврсног интерконтиненталног Гулага. И мада се овакво виђење показало изванредно убедљивим, историја ће по свој прилици потврдити да се и овај, као и већина великих зидова (попут оног у Кини, или планираних у Новом Мексику и Израелу) гради да људи не би могли да уђу, а не да изађу. Срби, најзад, знају, да ограду дижу не зато да њихова деца не би правила штету у комшијској башти, већ да комшијска деца не направе штету у њиховој. Ако је

гвоздена завеса

некоме била потребна, онда је она била потребна Западу, чије је богатство, стандард и просперитет било угрожено од „црвених ђавола“ са Истока. Када је пао Берлински зид, застарелу гвоздену земенила је завеса од плексигласа – крајње „транспарентна“, ако се тако може рећи, али ништа мање непропусна.

Са друге стране, НАТО, који је чучао 40 година у подножју Зида, остварио је знатно већи напредак од народа са друге стране (ма колико напредак неких од њих данас био импресиван). Скоро цели бивши Варшавски пакт (са тричавим изузетком Русије, која

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић
недеља, 08 новембар 2009 13:53

ионако, са својим застарелим, пропалим и превазиђеним наоружањем, не би ни могла да приступи, не испуњавајући захтевне НАТО-стандарде) јесте под контролом господара НАТОа; спремају се они да граде базе где западњачка чизма није крочила откако су прошли пут снаге „Уједињене Европе“ под Харковом и Курском начиниле последњи покушај да се одупру надирању црвеног непријатеља. НАТОу је чак пошло за руком оно о чему је Хитлер узалудно сањао, да продре до кавкаских нафтоносних поља – још само да смисли како да црно злато стечено својим храбрим ваздушним десантом транспортује до неког места где би му могло бити од користи...

Сила Бога не моли, или нови мелски дијалози

Како, је најзад, пао Берлински зид, и како се „ујединила Европа“? Исто као и сваки претходни пут! Зидове руше војске (чак и када их локално становништво „драговољно обара“ – онако како су Персијанци на то „приволели“ Јевреје у Јерусалиму, Спартанци Атињане на Атици, а Турци Аустријанце у Београду. А земље, част изузецима, уједињују цареви са великим амбицијама, управо тако што руше зидове који су их бранили. При томе, нарочито препредени цареви не морају ни да се труде – њихови непријатељи обично обављају посао за њих, било да руше зидове, растављају тенкове и пуштају авионе да пропадају, било да добровољно ступају у њихову службу, заносећи се да су одједном постали империја. Тако и НАТО „имплементира, стабилизује и интегрише“ нове колоније у глобални светски поредак коме предано служи, и ствар је његове добре воље (или недостатка воље да се око посла мало више потруди) што допушта својим новостеченим поданицима, те њиховим председницима и министрима војним да се заносе како су они ту некакви слободни актери. Они су таман толико слободни колико су били српски квислинзи док су управљали свакодневним пословима окупиране Србије, будуће Еугеније (иронично, управо „добро одгојене“), чије границе данас толико примамљиво изгледају креаторима унутрашњих демаркационих линија слободне и уједињене Европе. А ово уједињење се спроводи суштински на исти начин као пре шездесет година, срећа само па је идеологија његовог спровођења нешто мање крвожедна (или су спроводиоци нешто мање одлучни).

Све ово не значи да је Берлински зид требало да остане на месту, а Европа безнадежно подељена на непомирљиве блокове. Шта је ту било „исправљање историјске неправде“, а шта обична дневнополитичка пропаганда, показатељ историја, чим је престану писати хладноратовски победници хладноратовском бинарном реториком. Али, ако је можда све пошло „најбољим могућим путем“, то ништа не умањује чињеницу да је, као и сви досадашњи, и Хладни рат имао своје победнике и своје губитнике, и да су победници губитницима, као и обично, „отели поља, опљачкали земљу и одвели жене и децу у робље“, а да се непријатељ не би узјогунуи, увели су му намесничку власт и натерали га да ратује за њихов грош, док су му оскрнављивали националне симболе и порушили

На коју је страну пао Берлински зид?

Пише: Никола Танасић

недеља, 08 новембар 2009 13:53

одбрамбене зидове, не би ли му тако сломили дух. Једино су, можда баш због тога што је у питању био један „хладан“ рат, поражени у овом случају показали знатно више „конструктивности и кооперативности“ него што је уобичајено.

Наравно, да је друга страна победила у рату, ни она сигурно не би пропустила прилику да „уједини Европу“, а нашао би се свакако и понеки зид да се размонтира. Као што рекоше Атињани Мељанима: „за богове верујемо, а за људе знамо да према нужном закону природе владају кад год то могу. Нити смо ми први донели овај закон, нити смо га први применили након што је донет. Затекли смо га пре нас, као што ћемо га оставити да постоји и после нас; ми га само примењујемо, знајући да би ви, или било ко други, када би имао силу коју ми имамо, поступио исто као и ми.“ Да, са историјском нужношћу се не расправља, као ни са слепом силом – а закон који су Атињани „затекли пре себе“ и данас је активан као у оно време. Само, Атињани су били свесни да ће универзални принцип бахате силе надживети њихову сопствену бахату силу, док данас Нато и његови господари као да ту могућност не узимају у обзир и чини се као да су управо поверовали да се руководе према некаквом закону који су сами донели, и који, не дај Боже, представља некакву универзалну „правду“... То никако не може бити добро по њих. Али нису они криви што се њихови Мељани уопште не жале на неправду. Или јесу?